

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет**

ХЛОПЯК СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 338.48:338.246(477)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор
УМАНЦІВ Юрій Миколайович,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
професор кафедри економічної теорії та
конкурентної політики

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
ТИЩЕНКО Олександр Петрович,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри макроекономіки та
державного управління

кандидат економічних наук, доцент
СТОЙКА Віталій Олександрович,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
доцент кафедри економічної теорії та
комерційного і трудового права

Захист відбудеться 1 жовтня 2015 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.055.01 у Київському національному торговельно-економічному університеті за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 21, ауд. Д-221.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19.

Автореферат розісланий 1 вересня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Барабаш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах інтеграції України до світового економічного простору зростає роль туристичної галузі, розвиток якої сприятиме вирішенню завдань формування позитивного міжнародного іміджу країни, подоланню дефіциту платіжного балансу, забезпеченню зайнятості населення, поступовому реконструюванню регіональних господарських комплексів. За стійкого зростання кількості подорожуючих осіб у другій половині ХХ ст. туризм увійшов до трійки найприбутковіших галузей світової економіки. Натомість Україна з її унікальними природними та історико-культурними ресурсами не реалізує свій туристичний потенціал повною мірою, посідаючи, за рейтингом Всесвітньої ради з туризму (WTTC), 77 місце серед країн світу за конкурентоспроможністю сектора туризму і подорожей. Як наслідок, за обсягами річних надходжень від міжнародного туризму, що у 2013 р. становили близько 5 млрд дол. США, Україна більше ніж у 10 разів поступається Іспанії, Франції, Італії.

Зі стрімким розвитком світової індустрії туризму відбулися докорінні зміни у міжнародному середовищі туристичних підприємств, які полягають у транснаціоналізації світового ринку туристичних послуг, зростанні ролі інформаційних технологій, поглибленні диференціації індивідуальних запитів та побажань туристів тощо. Ускладнення та підвищення мінливості елементів зовнішнього середовища діяльності туристичних підприємств створюють об'єктивні труднощі у перебудові відповідно до вимог часу технологій управлінської діяльності. Різноманітність чинників, які впливають на розвиток вітчизняного туризму, а також складність і суперечливість утворюючих його процесів вимагають відпрацювання багаторівневого механізму державного регулювання туризму в Україні, спрямованого на формування сприятливих адміністративно-правових та організаційно-економічних умов здійснення туристичної діяльності господарюючими суб'єктами.

Дослідженню економічної сутності та структури державного регулювання у ринковій економіці присвячено наукові праці багатьох українських і зарубіжних вчених: Г. Атаманчука, А. Динкевича, М. Круглова, В. Лагутіна, А. Мазаракі, Ю. Тихомирова, О. Тищенко, Ю. Уманціва, Г. Щокіна, Л. Юзькова, Н. Яшина та ін. Проблемам державного регулювання розвитку сфери туризму приділяли увагу такі науковці, як: М. Біль, О. Крайник, А. Мельник, Г. Папірян, К. Пейруте, Т. Ткаченко, Г. Третяк, В. Фрейер, О. Якубова та ін. Споріднені питання ефективної реалізації важелів туристичної політики розглядають І. Балабанов, В. Герасименко, М. Кабушкін, К. Лайл, С. Легорнев, С. Мельниченко, В. Стойка, Р. Хебіб, Дж. Хьюз.

Незважаючи на достатню кількість наукових праць, слід зазначити, що увага в них концентрується переважно на окремих напрямках

макроекономічного впливу на розвиток туристичного ринку. Однак завдання їх системного вивчення в контексті формування комплексного механізму державного регулювання туризму все ще залишається невирішеним, що обумовило актуальність та вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідних робіт кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету у двох науково-дослідних темах: “Економіко-організаційні проблеми розвитку ринку туристичних послуг в Україні” (номер державної реєстрації 0101U001934) – автором досліджено стан та проблеми формування механізму регулювання туристичної діяльності в Україні, проаналізовано систему оподаткування туристичних підприємств, обґрунтовано логіко-математичні підходи до формування податкової політики в сфері туризму, визначено критерії та розроблено методику оцінки інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних територій України як інструмент формування інвестиційної стратегії суб'єктів туристичної діяльності; «Інноваційний розвиток підприємств сфери послуг» (номер державної реєстрації 0108U003002) – автором проаналізовано ефективність використання макроекономічних механізмів регулювання господарської діяльності туристичних підприємств, обґрунтовано рекомендації щодо використання інноваційних технологій в управлінні туристичними підприємствами.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних підходів до формування механізму державного регулювання туризму в Україні.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення у роботі таких *завдань* теоретичного і практичного характеру:

- узагальнити науково-методичні підходи до визначення сутності та структури механізму державного регулювання туризму;
- дослідити взаємодію ієрархічних рівнів системи державного регулювання туризму;
- визначити та систематизувати зовнішні та внутрішні чинники детермінації ефективності механізмів державного регулювання туризму;
- проаналізувати стан і проблеми формування механізму регулювання розвитку вітчизняного туризму на інституційному та регіональному рівнях;
- оцінити ефективність впливу непрямих макроекономічних регуляторів на умови функціонування суб'єктів туристичної діяльності України;
- визначити особливості формування механізмів саморегулювання в сфері туризму та організаційно-економічні передумови ефективної

адаптації суб'єктів туристичної діяльності до сучасних умов господарювання;

- удосконалити методичні засади використання логіко-математичних підходів до здійснення фінансово-інвестиційної політики в галузі туризму;
- обґрунтувати механізми активізації інвестиційної діяльності на національному туристичному ринку, визначити пріоритетні напрями провадження регіональної політики у туризмі та заходи щодо створення в Україні туристсько-рекреаційних зон;
- розробити пропозиції, спрямовані на забезпечення стабільного розвитку туристичних підприємств в умовах мінливих параметрів їх зовнішнього оточення.

Об'єктом дослідження є процес формування механізму державного регулювання туризму.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні положення, методичний та практичний інструментарій формування механізму державного регулювання туризму в Україні.

Методи дослідження. У роботі застосовано спеціальні та загально-наукові методи економіко-статистичного, порівняльного, кореляційно-регресійного, факторного аналізу, моделювання, експертного опитування, вибіркового обстеження туристичних підприємств, анкетування.

Діалектичні та системні методи дослідження використано для систематизації та узагальнення наукових підходів до організації державного регулювання розвитку туризму; кореляційно-регресійного, порівняльного та багатофакторного аналізу – для оцінки ефективності непрямого макроекономічного регулювання діяльності суб'єктів туристичного ринку, раціональності побудови їх організаційних структур та запроваджених систем мотивації персоналу; анкетування, соціологічного та експертного опитування, вибіркового обстеження та моделювання – для обґрунтування напрямів удосконалення галузевих механізмів регулювання різних рівнів.

Інформаційну основу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти та офіційні матеріали Державної служби статистики України, Державного агентства України з туризму та курортів, Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Всесвітньої туристської організації ООН, Міністерства економіки, фінансів та промисловості Франції, Управління туризму Київської міської державної адміністрації, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, дані фінансової та статистичної звітності туристичних підприємств.

Обробку первинних даних здійснено за допомогою сучасних програмно-технічних засобів із застосуванням спеціально розроблених алгоритмів.

Наукова новизна одержаних результатів. За підсумками дослідження отримано наукові результати, які містять удосконалені положення теорії та практики державного регулювання туризму. Зокрема, у дисертації *вперше*:

- обґрунтовано методичні підходи до формування функціонального апарату механізму державного регулювання туризму як емпірично або теоретично отриманої сукупності знань і уявлень про результативність застосування окремих інструментів регулюючого впливу держави у різноманітних кон'юнктурних ситуаціях, які складаються на туристичному ринку, що може бути ефективно використана при плануванні податкової, інвестиційної, регіональної політики в галузі туризму;

удосконалено:

- теоретичні основи декомпозиційного структурування елементів механізму державного регулювання туризму з виділенням у його складі адміністративно-правового, економічного, організаційного механізмів та діяльності держави в сфері міжнародних контактів, що на відміну від існуючих поглядів, створює передумови для використання системного підходу у стратегічному плануванні розвитку туристичної галузі;
- методологічні засади розробки та реалізації важелів податкової політики в туристичній сфері на підставі використання інструментів статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання, що дають можливість визначати ставки оподаткування туристичних підприємств за різних кон'юнктурних обставин та різними критеріями ефективності;
- комплексну систему ключових чинників привабливості туристично-рекреаційних територій як об'єктів інвестування та на її підставі схему туристично-рекреаційного районування території України, що постають інструментами формування довгострокових інвестиційних стратегій суб'єктів туристичного бізнесу;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-термінологічний апарат у туристичній галузі шляхом уточнення та конкретизації сутності дефініцій «механізм державного регулювання в туризмі» та «державна туристична політика», що забезпечить уніфікацію використання цих термінів у нормативній документації, науковій та практичній діяльності;
- систематизація внутрішніх і зовнішніх факторів формування механізмів регулювання туристичної діяльності на макро- та мікрорівнях, що дозволить підвищити обґрунтованість прийняття управлінських рішень в умовах поліваріантного впливу зовнішнього середовища;
- підходи до провадження регіональної політики у туризмі та базові принципи створення в Україні мережі спеціальних економічних

зон туристично-рекреаційного типу, що створюють можливості для територіальної диференціації діяльності туристичних підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні основи для формування ефективного механізму державного регулювання туризму в Україні. Практичну цінність дисертаційної роботи визначають:

- створення методики обчислення міри туристичної неоднорідності території країни;
- розроблення алгоритму оцінки взаємної відповідності динаміки інвестування у матеріальну базу туризму та обсягів реалізації туристичних послуг;
- обґрунтування інструментів і методів індикативного регулювання капіталовкладень у сфері туристичного бізнесу;
- побудова алгоритмічних схем визначення інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних регіонів України;
- розробка векторної моделі оцінки сприятливості державного регулюючого впливу на діяльність туристичного підприємства;
- обґрунтування способу розрахунку дієвих ставок преміювання працівників туристичних підприємств з використанням кваліметричної оцінки їх індивідуального трудового внеску у колективні результати господарської діяльності.

Окремі пропозиції та рекомендації дисертаційного дослідження знайшли впровадження у практичній діяльності державних установ та туристичних підприємств м. Києва: методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних територій України та визначені на її підставі показники потреби туристичної галузі столичного регіону в інвестиційних ресурсах використано Управлінням туризму Київської міської державної адміністрації при розробці Міської цільової програми розвитку туризму відповідно до Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року (довідка № 065/05-395/1 від 25.05.2015); теоретико-методологічні та практичні підходи до моделювання інструментів державного регулювання туризму використані Туристичною асоціацією України при розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства України з питань формування механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади в сфері туризму (довідка №77 від 21.05.2015); векторна модель оцінки сприятливості державного регулюючого впливу на функціонування господарюючих суб'єктів та методи ефективного управління інформаційними потоками, прийняті до впровадження у практичну діяльність ТОВ «Тревел Профешнл Груп» і використовуються в системі стратегічного планування на підприємстві (довідка №24/2 від 28.05.2015).

Результати досліджень теоретичного характеру використано у навчальному процесі Київського національного торговельно-економічного університету при написанні науково-методичних розробок, викладанні дисциплін «Міжнародний туризм», «Організація туризму» та

«Спеціалізований туризм», а також під час проходження студентами технологічної та організаційної практик за напрямками підготовки 030601 «Менеджмент» та 140103 «Туризм» (довідка № 3349/33-01 від 05.11.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням, в якому викладено авторський підхід до вирішення актуального наукового завдання розвитку теоретичних і методологічних положень, розробки методичних і практичних рекомендацій щодо формування механізму державного регулювання туризму в Україні. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено на 17-ти міжнародних науково-практичних конференціях і конгресах: «Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспективи культурного та економічного розвитку» (м. Трускавець, 2000 р.), «Стратегія розвитку туристичної індустрії та громадського харчування» (м. Київ, 2000 р.), «Туризм: практика, проблеми, перспективи» (м. Мінськ, Білорусь, 2001 р.), «Туристский феномен: экономические, социальные, экологические и культурно-исторические предпосылки и последствия» (м. Святогірськ, 2002 р.), «Туризм и региональное развитие» (м. Смоленськ, Росія, 2002 р.), «Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності: перспективи культурного та економічного розвитку» (м. Трускавець, 2003 р.), «Управління стратегічними змінами на підприємстві: концептуальні засади, методологія та практика» (м. Київ, 2005 р.), «Информационные технологии в управлении туристической, курортно-рекреационной экономикой и проблемы подготовки специалистов» (м. Бердянськ, 2005 р.), «Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція» (м. Чернівці, 2006 р.), «Туризм і ресторанний бізнес: сучасні тенденції та перспективи розвитку» (м. Київ, 2007 р.), «Стан і перспективи розвитку туризму у світі та Україні напередодні чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012» (м. Святогірськ, 2008 р.), «Готельно-ресторанний, туристичний та виставковий бізнес: інноваційні напрями розвитку» (м. Ялта, 2011 р.), «Управління персоналом у системі менеджменту організацій: тенденції та перспективи розвитку» (м. Львів, 2013 р.), «Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі» (м. Житомир, 2013 р.), «Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку» (м. Київ, 2014 р.), «Реклама: інтеграція теорії та практики» (м. Київ, 2014 р.), «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні» (м. Київ, 2015 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 38 наукових праць, у тому числі 1 колективна монографія, 12 статей у наукових фахових виданнях, 1 – у виданні, включеному до міжнародних

наукометричних баз, 24 – у інших наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 13,84 друк. арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту роботи становить 219 сторінок. У дисертації міститься 44 таблиці, 17 рисунків, 56 формул, 23 додатки. Список використаних джерел нараховує 289 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено сутність і стан розробки наукової проблеми, сформульовано мету і завдання дослідження, його предмет та об'єкт, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вказано форми апробації та оприлюднення результатів роботи, наведено кількість публікацій за темою дисертації.

У **першому розділі “Теоретико-методологічні основи механізму державного регулювання туризму”** на основі критичного аналізу праць вітчизняних та зарубіжних вчених з предмету дослідження, узагальнення та систематизації досвіду організації державного регулювання національного господарства обґрунтовано сутність та складові механізму державного регулювання туризму та державної туристичної політики, визначено особливості взаємодії ієрархічних рівнів системи державного регулювання туристичної діяльності, систематизовано фактори детермінації його ефективного здійснення.

Протягом останніх десятиріч туристична сфера перетворилася в одну з найприбутковіших галузей світової економіки. В той же час Україні, на відміну від багатьох інших держав з подібними початковими умовами розвитку туризму, не вдається повною мірою реалізувати свої туристичні можливості.

Критичне осмислення наукових праць, присвячених різним аспектам державного впливу на розвиток туризму, засвідчує, що увага в них здебільшого концентрується на вирішенні окремих практичних проблем галузі. Констатовано, що їх вивчення на засадах системного підходу до формування ефективного механізму державного регулювання туризму фактично не проводилося. За результатами дослідження встановлено існування двох основних підходів до визначення поняття механізму державного регулювання – структурно-організаційний, який розглядає його як суму стаціонарних елементів, які створюють організаційну основу регулюючих процесів та структурно-функціональний, що акцентує увагу не тільки на організаційній побудові механізму, але і на його динамічному аспекті, що знаходить своє вираження у практичній реалізації інструментів методів макроекономічного впливу. На підставі узагальнення результатів сучасних наукових досліджень виділено також функціональний підхід, що

дозволяє змістовно розмежувати поняття механізму і системи державного регулювання.

За підсумками аналізу і доповнення представлених у спеціальній літературі теоретичних підходів, запропоновано розглядати механізм державного регулювання туризму як виважену систему прийомів, важелів та методів впливу на розвиток туризму в країні, а також способів їх практичного застосування за тієї чи іншої ситуації, якою обумовлюються цілі та завдання розвитку галузі. Комплексний механізм державного регулювання туризму доцільно структурувати за його функціональними складовими, виділяючи адміністративно-правовий, організаційний, економічний механізми, а також діяльність держави у сфері міжнародних контактів, які ґрунтуючись на базових принципах, цілях та наявних фінансових, технологічних, організаційних та кадрових ресурсах, постають основою провадження державної туристичної політики на національному, регіональних та місцевих ринках туристичних послуг (рис.1.)

Обґрунтовано, що найважливішим критерієм ефективності будь-якого засобу інституційного впливу на розвиток туристичної галузі є його здатність знаходити свій прояв у дії механізмів управління окремими підприємствами і організаціями. Визначено базові моделі взаємодії держави та суб'єктів туристичної діяльності: плюралістична, функції держави в якій обмежуються наглядом за дотриманням рівних прав для усіх ринкових агентів та справедливим розподілом економічних вигод; корпоративістська, концептуальна схема якої ґрунтується переважно на механізмах державно-приватного партнерства.

Доведено, що економічні, технологічні, природно-географічні, антропогенні, демографічні та соціокультурні фактори, які формують зовнішнє оточення діяльності туристичних підприємств, незважаючи на об'єктивне походження, можуть частково розглядатися як внутрішні змінні відносно механізму регулювання на макрорівні, що підтверджується здатністю державних інститутів стримувати або сприяти дії цих факторів з метою оптимізації їх впливу на національний туристичний ринок.

Наголошено, що стан та ефективність реалізації державного механізму регулювання, який виступає одним з компонентів макроекономічного оточення туристичних підприємств, за сучасних умов мають для розвитку туристичної галузі України найвагомніше з-поміж інших факторів значення.

У другому розділі «Реалізація механізму державного регулювання туризму в Україні» проаналізовано вплив факторів державного регулювання, зокрема організаційної, регіональної, податкової, інвестиційної державної політики, на умови функціонування суб'єктів туристичної діяльності та практичні проблеми пристосування до них підприємницьких механізмів управління туристичними підприємствами.

Досягнення ефективності державного механізму регулювання туризму в країні виявляється неможливим без формування довгострокової стратегії

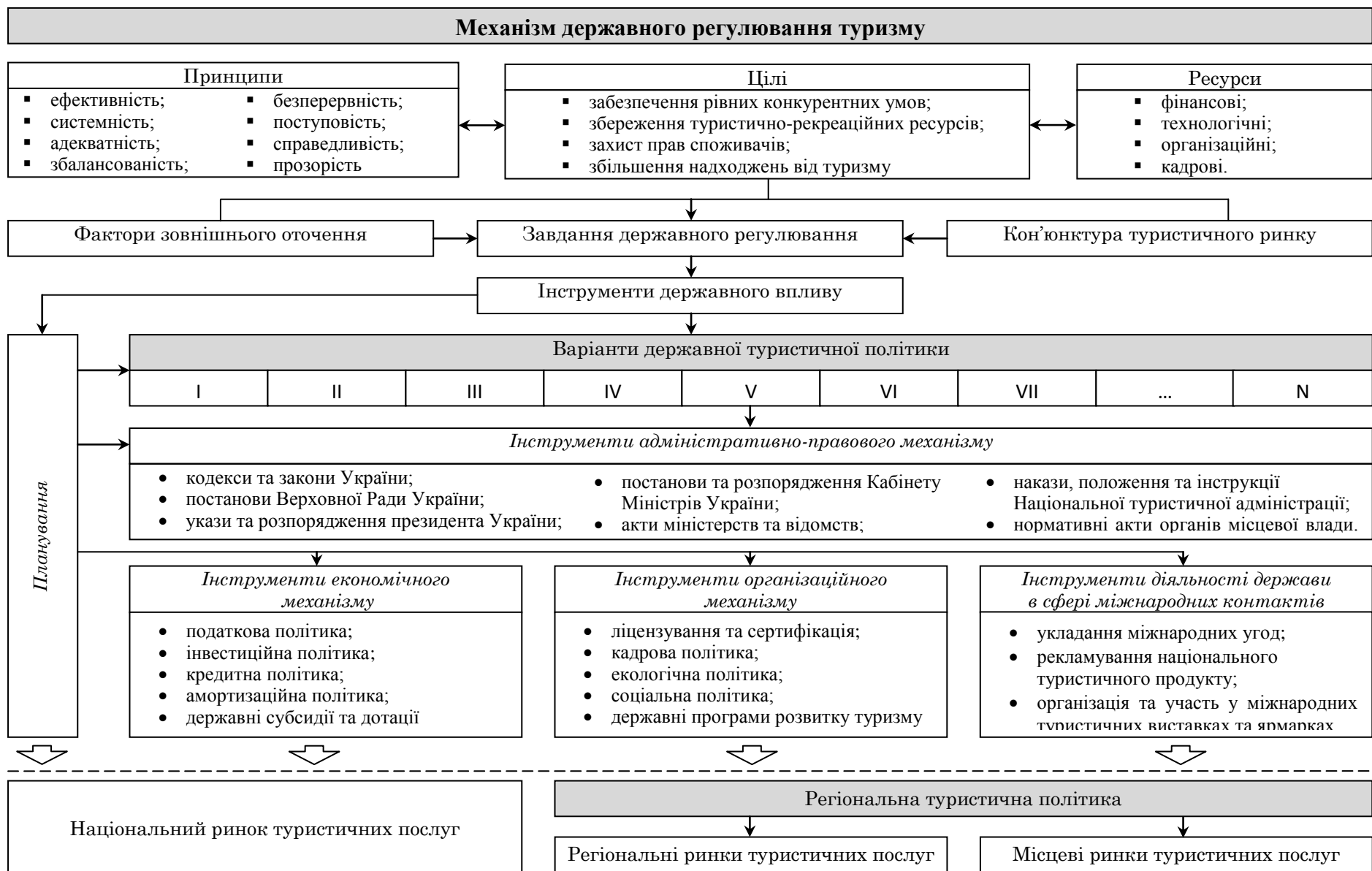

Рис. 1. Механізм державного регулювання туризму в Україні (розроблено автором)

розвитку галузі. Основними напрямками провадження туристичної політики, що, за оцінками опитаних менеджерів вищої та середньої ланок управління підприємств сфери туризму міст Києва, Львова та Харкова, потребують найбільшого удосконалення, є податковий (82,7% відповідей), адміністративно-правовий (61,4%) та інвестиційний (42,9%) механізми.

Неоднорідність території України в історичному та соціально-економічному контексті обумовлює об'єктивні відмінності інтересів та стратегічних орієнтирів її регіонів, що відрізняються між собою природними умовами, геополітичним положенням, національним складом населення, структурою виробництва, напруженістю екологічної ситуації тощо. Внаслідок кризової ситуації в економіці та звуження фінансових можливостей уряду розрив у перевагах, рівнях і темпах розвитку регіонів почав проявлятися ще гостріше. Так, у 2013 р. п'ять перших за сукупним обсягом доходів від туристичної діяльності областей України (без урахування м. Києва) переважали п'ять останніх у 101,5 раза; за кількістю обслугованих іноземних туристів – майже у 60 тис. разів; внутрішніх – у 71,7 раза.

За наявності значних територіальних диспропорцій у показниках розвитку туризму в регіонах особливого значення набуває регіональна політика. Для узагальненої характеристики її ефективності рекомендовано введення в практику макроекономічного аналізу коефіцієнта туристичної неоднорідності території країни ($K_{\text{тн}}$). Враховуючи, що діапазон коливання його значень знаходиться у межах $1 > K_{\text{тн}} > 0$, причому при найбільшій кількості територіальних груп та рівності їх площ $K_{\text{тн}} = 1$, його теперішні фактичні розміри (для іноземного туристичного потоку: $K_{\text{тн}} = 0,987$; для внутрішнього: $K_{\text{тн}} = 0,981$) характеризують територію України як дуже неоднорідну за щільністю туристичних потоків, що приймаються. Відзначено також негативну тенденцію до поступового збільшення цих показників протягом останніх трьох років (табл. 1).

Таблиця 1

**Коефіцієнти туристичної неоднорідності території України
у 2011-2013 рр.**

Туристичний потік	2011	2012	2013
Іноземний	0,973	0,979	0,987
Внутрішній	0,979	0,973	0,981

Джерело: розраховано автором

Необхідність комплексного підходу до оцінки специфічних особливостей здійснення туристичної діяльності в регіонах підтверджують систематизовані у табл. 2 абсолютні і питомі показники результативності функціонування регіональних суб'єктів туристичної діяльності.

Таблиця 2

**Показники результативності функціонування суб'єктів
туристичної діяльності по регіонах України у 2013 р.**

№ пор.	Регіон	Кількість обслугованих іноземних і внутрішніх туристів		Обсяг реалізації туристичних послуг		Валовий прибуток		Рентабельність реалізації, %
		усього, тис. осіб	у розрахунку на 1 тис. км ²	усього, млн грн	у розрахунку на 1000 жит.	усього, тис. грн.	у розрахунку на 1000 жит.	
1	Карпатський	109,44	1933,6	382,1	62,79	13567	2229,3	3,55
2	Волинсько-Тернопільський	9,23	123,6	57,5	12,54	2535	553,5	4,41
3	Житомирсько-Вінницький	3,93	69,7	15,8	5,48	412	143,1	2,61
4	Центральний	3,74	35,5	44,0	8,73	1366	271,0	3,10
5	Харківський	3,36	40,0	27,5	5,16	782	146,7	2,84
6	Дніпровсько-Донецький	19,08	169,9	217,4	18,66	6040	518,3	2,78
7	Причорноморський	197,04	1737,6	996,1	142,5	26776	3830,4	2,69
8	м. Київ	224,07	280081,3	9447,8	3293,42	278295	97010,9	2,95
	Україна	596,89	944,0	11188,3	246,30	329773	7259,5	2,94

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України та Держтуризмкурорту.

Аргументовано, що найбільш дієвим інструментом узгодження інтересів держави, регіонів і окремих суб'єктів господарювання в сфері туризму є перехід до особливої, пільгової системи оподаткування їх діяльності. Як один з можливих варіантів зниження податкового тиску на туристичну галузь запропоновано використання ставок ПДВ та податку на прибуток, що періодично переглядалися б відповідно до економічної ситуації в країні та кон'юнктури туристичного ринку. За попередніми підрахунками, зростання обсягу пов'язаних з обслуговуванням іноземних туристів надходжень, що залишаються в розпорядженні туристичних підприємств, при використанні ставки ПДВ, яка, на думку опитаних експертів, за теперішніх кон'юнктурних умов найбільш повно відповідала б інтересам і господарюючих суб'єктів і держави (11%), виявиться у 2 рази більшим прогнозованого скорочення податкових зборів і становитиме 117 516 тис. грн.

Встановлено, що протягом останніх років недоліки, властиві українській податковій системі, є серйозними перешкодами для здійснення інвестиційної діяльності. За допомогою кореляційного аналізу констатовано існування в регіонах прямої залежності розмірів вкладання коштів у розвиток туризму від зростання цін інвестицій в основний капітал, у чому простежується прагнення попередити їх знецінення, та оберненої – від зміни цін на туристично-екскурсійні послуги.

Фактична відсутність адекватних дій держави зі створення сприятливого інвестиційного клімату в сфері туризму призводить до низького рівня взаємозв'язку обсягів інвестування зі зростанням доходів туристичних підприємств. З використанням алгоритмів обчислення міри неоднорідності Шеннона (H) визначено, що взаємна відповідність вказаних показників за окремими адміністративно-територіальними одиницями України становить близько 10%.

Зміни, що відбуваються у створюваному на рівні державних і регіональних владних інституцій економічному сегменті зовнішнього середовища, обумовлюють актуальність здійснення в сфері туризму відповідної трансформації підприємницьких механізмів управління як ключового елемента галузевої управлінської вертикалі.

Обґрунтовано, що базовою передумовою ефективного вирішення комплексу проблем становлення адаптованих до сучасних умов господарювання підприємницьких механізмів управління в галузі туризму є системне поєднання двох функціональних блоків їх реалізації, перший з яких орієнтований на використання створеного на рівні державних і регіональних владних інституцій економічного сегмента зовнішнього середовища, а другий – на застосування різноманітних важелів впливу на внутрішні змінні організації.

У третьому розділі «Стратегічні напрями вдосконалення механізму державного регулювання туризму в Україні» за результатами теоретичного та практичного дослідження розроблено рекомендації щодо удосконалення важелів формування основних параметрів макроекономічного середовища діяльності підприємств туристичної сфери, здійснено моделювання інструментів функціонального апарату механізму державного регулювання туризму, обґрунтовано напрями активізації інвестиційної діяльності на ринку туристичних послуг України, визначено шляхи та алгоритми оцінки ефективності адаптації менеджменту туристичних підприємств до дії факторів державного регулюючого впливу.

Доведено, що однією з визначальних передумов забезпечення ефективності механізму державного регулювання туризму є розробка функціонального апарату його реалізації, під яким слід розуміти систему знань і уявлень про результативність застосування окремих інструментів впливу держави на діяльність господарюючих суб'єктів у різноманітних кон'юнктурних ситуаціях, що складаються на туристичному ринку. В умовах ринкової економіки найважливішими з них є непрямі, передусім податкові, макроекономічні регулятори.

Розроблена динамічна модель обчислення та коректування ставок сплачуваних суб'єктами туристичної діяльності податку на додану вартість (ПДВ) та податку на прибуток (ПП) ґрунтується на теоретичному положенні про можливість максимізації доходів підприємства шляхом винайдення оптимального співвідношення середньої ціни на його послуги,

вагомим чинником формування якої постає рівень податкових платежів, та обумовлених нею фізичних обсягів продажу. З використанням цієї моделі та дотриманням вихідних параметричних умов отримано розміри ставок податку на додану вартість та податку на прибуток для максимізації валових доходів туристичних підприємств; податкових зборів; суми коштів, що залишаються в розпорядженні туристичних підприємств.

Разом з тим констатовано, що практичне застосування рекомендованих алгоритмів оптимізації важелів державного податкового регулювання не здатне докорінно вплинути на підвищення внутрішніх інвестиційних можливостей як туристичних підприємств, так і бюджету країни, адже навіть за ідеальних обставин матиме обмежені об'єктивні рамки.

Поряд із встановленням сприятливого інвестиційного клімату ключовим питанням у розробці стратегії залучення до сфери туризму іноземних та приватних вітчизняних вкладень є створення методологічно обґрунтованого механізму оцінки інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних регіонів країни. В її основу покладено 5 груп факторів: природно-ресурсні та екологічні; історико-культурні; інфраструктурні; фактори туристичного освоєння території та соціально-економічні, що досліджувалися загалом за 40 аналітичними показниками. Розрахунок синтетичних показників інвестиційної привабливості регіону за кожною групою факторів здійснено за формулою:

$$R_i = 1 - \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^n (1-r_j)^2}{n}}, \quad (1)$$

де: R_i – синтетична оцінка інвестиційної привабливості регіону за i -ою групою факторів; r_j – часткові оцінки за кожним (j -им) фактором i -ої групи:

$$r_j = \frac{N_j}{N_{\max}}, \quad (2)$$

де: N_j – фактичний (об'ємний) показник регіону за j -им фактором;

N_{\max} – максимальний показник N_j серед обстежуваних регіонів;

n – кількість показників (факторів) i -ої групи.

У результаті проведених розрахунків стосовно очікуваної ефективності інвестування у розвиток туристичної діяльності в Україні визначено:

- а) регіони найвищої інвестиційної привабливості: АР Крим, м. Київ та Київська область, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська області;
- б) регіони високої інвестиційної привабливості: Тернопільська, Волинська, Одеська, Рівненська, Хмельницька, Чернігівська, Черкаська області;
- в) регіони середньої інвестиційної привабливості: Запорізька,

Вінницька, Харківська, Херсонська, Сумська, Миколаївська, Полтавська області;

- г) регіони низької інвестиційної привабливості: Дніпропетровська, Донецька, Кіровоградська, Житомирська, Луганська області.

Створення хронологічно актуалізованої бази даних щодо інвестиційного потенціалу туристичних регіонів України дозволить великим компаніям і підприємствам розробляти власну інвестиційну стратегію на тривалу перспективу, пов'язуючи її з можливостями регіональних туристичних ринків та ринків засобів виробництва, точніше враховувати ризик та прогнозувати економічний ефект від реалізації проектів капіталовкладень.

Вирішення завдання справедливого територіального розподілу коштів, що залучаються до реалізації туристичних проектів, насамперед потребує затвердження на державному рівні базової схеми сучасного туристичного районування України. Запропоновано один з можливих її варіантів, основними критеріальними параметрами якого виступають підсумки оцінки інвестиційної привабливості туристичних регіонів країни та ступінь їх територіальної близькості. На цій підставі виділено Карпатський, Волинсько-Подільський, Середньозахідний, Центральний, Харківський, Донецький, Дніпровський, Приморський, Одеський та Кримський макрорегіони.

Найрозвиненіші регіональні туристичні комплекси можуть стати основою формування в Україні мережі туристично-рекреаційних зон вільного підприємництва. До головних організаційних принципів процесу створення СЕЗ туристично-рекреаційного типу віднесено: чітке визначення цілей та завдань кожної зони; обмеженість термінів дії та диференціювання встановлюваного режиму податкових, митних та інших фінансово-кредитних преференцій господарюючим суб'єктам; доступ до міжнародних транспортних та комунікаційних вузлів і артерій; запровадження особливого порядку ресурсокористування і природоохоронної діяльності тощо.

Вагому роль у формуванні економічного інтересу іноземних інвесторів до сфери туризму України повинні відіграти і самі туристичні підприємства, що постають об'єктами реалізації конкретних проектів капіталізації інвестиційних ресурсів. За цих обставин необхідною є наявність у суб'єктів, господарюючих у галузі, методичного інструментарію оцінки сприятливості для їх діяльності параметрів макросередовища, сформованих у певний період часу під дією факторів державного регулювання.

З цією метою розроблено для використання векторну модель параметричного представлення характеру впливу на умови функціонування підприємств галузі туризму інструментів механізму державного регулювання її розвитку. В основу цієї моделі покладено підсумки експертного оцінювання провідними спеціалістами туристичного

підприємства можливостей та обмежень, що створюються для нього у адміністративно-правовому, організаційному, економічному механізмах державного регулювання та діяльності держави в сфері встановлення міжнародних контактів. Середні оцінки експертів (від 0 до 5 балів) за кожною зазначеною групою факторів, які можуть суттєво деталізуватися, у пропонованій моделі виступають у ролі координат векторів можливостей $\bar{X}(X_1; X_2 \dots X_n)$ та обмежень $\bar{Y}(Y_1; Y_2 \dots Y_n)$ у діяльності підприємства (рис. 2).

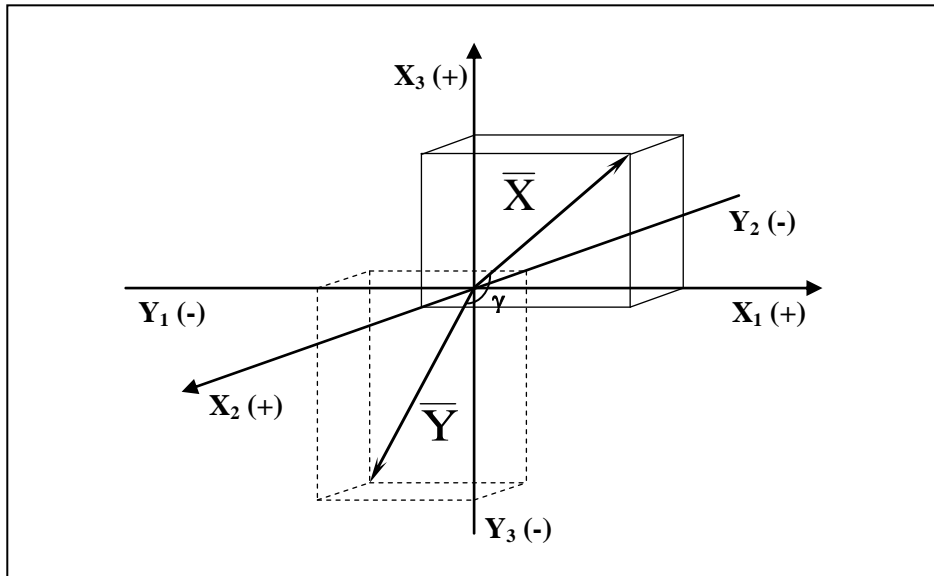

Рис. 2. Векторна модель оцінки сприятливості державного регулюючого впливу на діяльність туристичного підприємства (розроблено автором)

Позитивною ознакою для господарюючого суб'єкта є максимальне значення різниці абсолютних величин векторів \bar{X} та \bar{Y} , а також наближеність розміру кута між ними до розгорнутого:

$$L_X - L_Y \rightarrow \max ; \quad (3)$$

$$\gamma \rightarrow 180^\circ , \quad (4)$$

де L_x , L_y – довжини векторів можливостей та обмежень:

$$L_X = \sqrt{\sum_{i=1}^n X_i^2}; \quad L_Y = \sqrt{\sum_{i=1}^n Y_i^2}; \quad (5)$$

де γ – кут між векторами \bar{X} та \bar{Y} :

$$\gamma = \arccos \frac{\sum_{i=1}^n X_i \cdot Y_i}{L_X \cdot L_Y}; \quad (6)$$

де N – кількість показників оцінки.

Аналіз поточних значень розрахованих у такий спосіб показників та їх прогнозування дозволить удосконалити процес розробки стратегічного плану розвитку туристичного підприємства.

Показано, що забезпечення узгодженості зусиль макро- і мікрорівнів механізму регулювання туристичної діяльності здатне суттєво вплинути на підвищення його конкурентоспроможності та зростання ролі туристичної галузі в економіці України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено та розроблено практичні підходи до вирішення проблеми формування комплексного механізму регулювання туризму в Україні. Найбільш вагоме наукове і прикладне значення мають такі дисертаційні положення, висновки та рекомендації:

1. На підставі аналітичної систематизації представлених у спеціальній науковій літературі теоретичних підходів до визначення сутності механізму державного регулювання туризму запропоновано розглядати його як виважену систему важелів, прийомів та методів впливу органів влади на умови розвитку туризму в країні, а також способів їх практичного застосування за тієї чи іншої ситуації, якою обумовлюються цілі та завдання розвитку галузі. Наведене трактування повною мірою відповідає як економічному, так і лексичному значенням слова “механізм” та дозволяє змістовно розмежувати поняття механізму і системи управління.

2. Найважливішим критерієм ефективності державного регулюючого впливу на розвиток економіки є його здатність знаходити свій прояв у дії механізмів управління на рівні окремих підприємств і організацій, функціонування яких постає наочним індикатором характеру економічних змін. Визначено можливі моделі взаємовідносин держави та підприємств на туристичному ринку: плюралістична, в якій державі відводиться виключно роль об'єктивного арбітражу між конкуруючими підприємствами та корпоративістська, що ґрунтується на укладанні угод між державою, підприємцями та працівниками та утворенні організованих угруповань, які представляють інтереси виробників чи професійних союзів.

3. Формування та реалізація механізму державного регулювання туризму визначаються дією багатьох екзогенних та ендогенних детермінант. Дослідження економічних, технологічних, природно-географічних, демографічних та соціокультурних факторів, які формують зовнішнє оточення діяльності підприємств туристичної сфери, засвідчило, що вони, незважаючи на своє переважно об'єктивне походження, можуть частково розглядатися як внутрішні змінні відносно механізму регулювання на макрорівні. Оскільки у багатьох випадках держава здатна стримувати або сприяти їх дії відповідно до стратегічних завдань розвитку туризму в країні, системи національних галузевих пріоритетів, кон'юнктурних обставин.

4. Встановлено, що необхідною передумовою досягнення ефективності механізмів державного регулювання діяльності туристичних підприємств є формування довгострокової стратегії розвитку галузі туризму. Наявність значних територіальних диспропорцій у показниках розвитку туризму в регіонах України вимагає особливо відповідального ставлення з боку державних органів влади до проведення галузевої регіональної політики. Для узагальненої характеристики діяльності держави у цій сфері рекомендовано введення в практику макроекономічного аналізу коефіцієнта туристичної неоднорідності території країни. Результати розрахунків його теперішніх фактичних значень для потоків іноземних та внутрішніх туристів характеризують територію України як вкрай неоднорідну з туристичної точки зору.

5. Обґрунтовано, що найбільш дієвим інструментом гармонізації інтересів держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання в сфері туризму є перехід до особливої системи оподаткування їх діяльності. Одним з можливих варіантів зниження податкового тиску на туристичну галузь рекомендовано використання ставок ПДВ та податку на прибуток, що періодично переглядалися б відповідно до економічної ситуації в країні та кон'юнктури туристичного ринку. Показано, що фактична відсутність адекватних дій держави зі створення сприятливого інвестиційного клімату в сфері туризму призводить до ледве помітного взаємозв'язку обсягів інвестування зі зростанням доходів туристичних підприємств. Взаємна відповідність вказаних показників за окремими адміністративно-територіальними одиницями України, визначена з використанням алгоритмів обчислення міри неоднорідності Шеннона (H), у теперішній час становить близько 10%.

6. Вжиті туристичною сферою протягом останніх десятиріч заходи у відповідь на трансформаційні зрушення у національній та світовій економіці, а також нові вимоги, що висувуються інвесторами до обороту капіталів, можна поділити на дві взаємодоповнюючі категорії: технічні прийоми, спрямовані на збільшення споживчого попиту, та організаційно-управлінські, пов'язані зі зменшенням інвестиційних ризиків шляхом запровадження нових форм і методів управління. Доведено, що специфічні форми та особливості використання цих прийомів істотно різняться залежно від обсягів діяльності та розмірів туристичного підприємства, зростання яких супроводжується, з одного боку, диференціацією завдань і функцій виробничої системи, а з іншого, – поглибленням спеціалізації та функціонального поділу управлінської праці.

7. Аргументовано, що процес побудови дієвої управлінської вертикалі в галузі туризму повинен бути спрямований на створення монофункціональної структури регулювання туристичної діяльності на усіх рівнях загальнодержавної управлінської ієрархії; збільшення обсягу повноважень інституційних органів в сфері туризму; підвищення самостійності регіональних туристичних управлінь у розв'язанні питань

місцевого значення, а також розробку функціонального апарату реалізації галузевого механізму державного регулювання, під яким пропонується розуміти систему знань і уявлень про результативність застосування окремих інструментів впливу держави на діяльність господарюючих суб'єктів у різноманітних кон'юнктурних ситуаціях. Розроблена динамічна модель обчислення та коректування ставок сплачуваних суб'єктами туристичної діяльності податків на додану вартість та прибуток за різними критеріями ефективності ґрунтується на теоретичному положенні про можливість максимізації доходів підприємства шляхом винайдення оптимального співвідношення середньої ціни на його послуги, вагомим чинником формування якої постає рівень податкових платежів, та обумовлених нею фізичних обсягів продажу.

8. Визначено, що поряд із встановленням сприятливого інвестиційного клімату ключовим питанням у розробці стратегії залучення до сфери туризму міжнародних інвестицій є формування системи комплексного моніторингу привабливості туристично-рекреаційних територій країни як об'єктів інвестування. При його проведенні рекомендовано враховувати 5 груп факторів: природно-ресурсні та екологічні; історико-культурні; інфраструктурні; фактори туристичного освоєння території та соціально-економічні. Найрозвиненіші регіональні туристичні комплекси можуть стати основою формування в Україні мережі спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку туристично-рекреаційного типу.

9. Обґрунтовано, що вирішення проблеми забезпечення стабільного функціонування і розвитку сфери туризму України пов'язано з необхідністю створення належних організаційно-правових та економічних умов для ефективної реалізації завдань державної туристичної політики підприємствами галузі. Існує потреба у комплексному реформуванні використовуваних важелів механізму державного регулювання туризму за усіма його структурно-функціональними елементами: адміністративно-правовим, організаційним, економічним (інвестиційна, податкова, амортизаційна політика) механізмами, діяльністю держави в сфері встановлення міжнародних контактів. В умовах невідомо зростаючого зовнішнього документопотоку туристичним підприємствам важливо вміти адекватно оцінювати ступінь сприятливості сформованих під дією факторів державного регулювання параметрів макросередовища їх діяльності у той або інший період часу. Розроблено векторну модель параметричного представлення характеру впливу на умови функціонування підприємств сфери туризму інструментів державного регулювання, в основу якої покладено підсумки експертного оцінювання провідними спеціалістами туристичного підприємства можливостей та обмежень, що виникають для нього у різних напрямках провадження державної туристичної політики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко, М.Г. Бойко [та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 596 с. (особистий внесок – п. 3.1.).

У наукових фахових виданнях:

2. Хлоп'як С.В. Управління туристичною галуззю: стан та перспективи / С.В. Хлоп'як // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2-3 (9-10). – С. 345-346.

3. Карсекін В.І. Систематизація факторів формування управлінського механізму в сфері туризму на макро- та мікрорівні / В.І. Карсекін, С.В. Хлоп'як // Вісник ДІТБ. – 2001. – № 5. – С. 137-142. – (Серія: підприємництво, менеджмент та маркетинг (в туристичній сфері)).

4. Карсекін В.І. Удосконалення інструментів фінансово-інвестиційної політики в сфері туризму / В.І. Карсекін, С.В. Хлоп'як // Економіка і підприємництво: стан та перспективи : зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – С. 218-223.

5. Хлоп'як С.В. Держава і підприємство: особливості взаємовідносин в туристичній галузі / С.В. Хлоп'як // Економіка і підприємництво: стан та перспективи : зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 48-55.

6. Хлоп'як С.В. Створення туристично-рекреаційних СЕЗ як пріоритетний напрям реалізації державної інвестиційної політики в сфері туризму України / С.В. Хлоп'як // Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка». – 2002. – № 446. – С. 399-405. – (Серія: Логістика).

7. Хлоп'як С.В. Сучасний стан та шляхи удосконалення податкового механізму в туристичній індустрії / С.В. Хлоп'як // Вісник ДІТБ. – 2002. – № 6. – С. 81-98. – (Серія: підприємництво, менеджмент та маркетинг (в туристичній сфері)).

8. Хлоп'як С.В. Ефективність державної інвестиційної політики в галузі туризму / С.В. Хлоп'як // Наукові праці НДФІ. – К., 2002. – С. 93-101.

9. Хлоп'як С.В. Особливості формування механізму управління підприємством туристичної галузі / С.В. Хлоп'як // Вісник КНТЕУ. – 2002. – № 5. – С. 35-45.

10. Карсекін В.І. Оцінка інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних регіонів України / В.І. Карсекін, С.В. Хлоп'як // Вісник Дон. держ. ун-ту економіки і торгівлі. – 2002. – С. 138-150.

11. Хлоп'як С.В. Регіональна туристична політика в Україні: особливості формування та ефективність реалізації / С.В. Хлоп'як // Вісник КНТЕУ. – 2005. – № 5. – С. 15-21.

12. Хлоп'як С.В. Кваліметричний підхід до створення ефективної системи матеріальної мотивації на туристичному підприємстві / С.В. Хлоп'як // Вісник ДІТБ. – 2009. – №13. – С. 259-266. – (Серія: підприємництво, менеджмент та маркетинг (в туристичній сфері)).

13. Хлоп'як С.В. Формування механізму управління туристичним підприємством в умовах державного регулюючого впливу / С.В. Хлоп'як // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 16. – С. 64-69.

У наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

14. Хлоп'як С.В. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в туризмі / С.В. Хлоп'як // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – С. 75-79. – (Серія «Економічні науки») / РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.

В інших збірниках наукових праць:

15. Хлоп'як С.В. Напрямки реформування механізму управління індустрією туризму в Україні / С.В. Хлоп'як // Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2000. – Вип. 3. – С. 81-92.

16. Карсекін В.І. Реалізація механізмів регіонального управління в індустрії туризму / В.І. Карсекін, С.В. Хлоп'як // Наук. вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2001. – №4. – С. 44-46.

17. Карсекін В.І. Теорія і практика побудови комплексного механізму управління підприємствами туристичної сфери / В.І. Карсекін, С.В. Хлоп'як // Наук. записки КІТЕП. – 2002. – Вип. 2. – С. 83-94.

18. Хлоп'як С.В. Адміністративно-правовий механізм управління розвитком туристичної галузі в Україні / С.В. Хлоп'як // Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2002. – Вип. 4. – С. 186-194.

19. Хлоп'як С.В. Шляхи формування адміністративно-правового механізму управління туристичною галуззю України / С.В. Хлоп'як // Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти : зб. статей. – К. : Головне управління комунального і готельного господарств та туризму Київ. міськ. держ. адмін., Ін-т туризму ФПУ, 2002. – С. 37-48.

20. Карсекін В.І. Проблеми адаптації підприємницьких механізмів управління суб'єктами туристичної діяльності до впливу факторів зовнішнього середовища / В.І. Карсекін, С.В. Хлоп'як // Ресторан. господарство і туристична індустрія в ринкових умовах : зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – С. 134-140.

21. Хлоп'як С.В. Туристично-рекреаційні зони вільного підприємництва: проблеми функціонування і розвитку в Україні / С.В. Хлоп'як // Ресторанне господарство і туристична індустрія в ринкових умовах : зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – С. 125-131.

У матеріалах конференцій:

22. Хлоп'як С.В. Становлення системи державного регулювання розвитку туристичної галузі / С.В. Хлоп'як : праці міжнар. конгресу [“Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспективи культурного та економічного розвитку”]. – Трускавець, 2000. – С. 199-202.

23. Карсекін В.І. Можливості активізації процесів розвитку регіонів засобами туризму / В.І. Карсекін, С.В. Хлопяк : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Стратегії розвитку туристичної індустрії та громадського харчування»]. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2000. – С. 30-33.

24. Хлопяк С.В. Проблеми управління туристичною галуззю в Україні / С.В. Хлопяк : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Стратегії розвитку туристичної індустрії та громадського харчування»]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2000. – С. 116-119.

25. Хлопяк С.В. К вопросу о сущности государственного механизма управления в индустрии туризма / С.В. Хлопяк : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Туризм: практика, проблеми, перспективи»]. – Мінськ, 2001. – С. 128-129.

26. Хлопяк С.В. Методика расчёта коэффициента туристической неоднородности территории страны (на примере Украины) / С.В. Хлопяк // Туризм и региональное развитие : материалы II науч.-практ. конф. – Смоленск: Универсум, 2002. – С. 176-180.

27. Хлопяк С.В. Математична оцінка програм державного фінансування розвитку індустрії туризму / С.В. Хлопяк // Туристский феномен: экономические, социальные, экологические и культурно-исторические предпосылки и последствия : материалы IV Межд. науч.-практ. конф., (Святогорськ, 14-16 трав. 2002 г.) / ДИТБ. – Донецк, 2002. – С. 103-105.

28. Хлопяк С.В. Перспективи створення в Україні мережі туристично-рекреаційних СЕЗ / С.В. Хлопяк // Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності: перспективи культурного та економічного розвитку : праці Другого міжнар. конгресу. – Трускавець, 2003. – С. 128-132.

29. Хлопяк С.В. Векторна модель оцінки сприятливості державного регулюючого впливу на діяльність туристичного підприємства / С.В. Хлопяк : матеріали доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. [„Інформаційні технології в управлінні туристичною і курортно-рекреаційною економікою та проблеми підготовки фахівців”] (15-16 верес. 2005 р.). – Бердянськ : АРІУ, 2005. – С. 91-95.

30. Хлопяк С.В. Формування територій пріоритетного розвитку туристичного типу як засіб подолання депресивного стану регіональної економіки / С.В. Хлопяк // Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція : матеріали XV міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 трав. 2006 р. Ч. II. – Чернівці, 2006. – С. 207-211.

31. Хлопяк С.В. Використання коефіцієнта еластичності попиту у визначенні цільових ставок оподаткування туристичних підприємств / С.В. Хлопяк // Туризм і ресторанний бізнес: сучасні тенденції та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 7-9 лют. 2007 р.) : тези доп. ; відп. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – С. 61-65.

32. Хлопяк С.В. Використання методів кваліметричного аналізу при плануванні преміальних виплат на підприємствах індустрії туризму /

С.В. Хлопяк : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Стан та перспективи розвитку туризму в світі та Україні напередодні чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012»”], (Святогірськ, 26-27 верес. 2008 р.) / ДИТБ. – Донецьк, 2008. – С. 158-160.

33. Хлопяк С.В. Формування механізму управління трудовою діяльністю на туристичному підприємстві / С.В. Хлопяк // Готельно-ресторанний, туристичний та виставковий бізнес: інноваційні напрями розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Ялта, 12-14 жовт. 2011 р.). – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – С. 111-113.

34. Хлопяк С.В. Матеріальне стимулювання як елемент економічного механізму управління готельними підприємствами / С.В. Хлопяк // Управління персоналом у системі менеджменту організацій: тенденції та перспективи розвитку : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., 10-12 жовт. 2013 р., Львів-Славське / Нац. ун-т «Львівська політехніка», Ін-т економіки і менеджменту. – Л. : Бест Друк, 2013. – С. 181-183.

35. Хлопяк С.В. Нове туристичне районування України та перспективи його використання у регіональній політиці / С.В. Хлопяк // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі : матеріали сьомої міжнар. наук.-практ. конф. ; за ред. І.В. Саух. – Житомир : Вид-во ЖФ КІБІТ, 2013. – С. 174-176.

36. Хлопяк С.В. Непрямі макроекономічні регулятори в структурі механізму управління туристичними підприємствами / С.В. Хлопяк // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку : матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 23–24 жовт. 2014 р.) ; гол. редкол. С.В. Мельниченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – С. 97-99.

37. Хлопяк С.В. Реклама національного туристичного продукту як елемент механізму управління розвитком туризму / С.В. Хлопяк // Реклама: інтеграція теорії та практики: тези доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21 листопада 2014 р.) / відп. ред. Є.В. Ромат. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – С. 152-154.

38. Хлопяк С.В. Державне регулювання підприємницької діяльності в галузі туризму / С.В. Хлопяк // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 трав. 2015 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 208-210.

АНОТАЦІЯ

Хлопяк С.В. Державне регулювання туризму в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, 2015.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні, методологічні та організаційні засади побудови комплексного механізму державного

регулювання туризму в Україні. Узагальнено наукові підходи до визначення його поняття та структури, систематизовано зовнішні та внутрішні чинники формування та реалізації важелів державного впливу на розвиток туристичної галузі.

Проаналізовано основні напрями провадження державної туристичної політики в Україні. Розроблено принципову схему формування функціонального апарату механізму державного регулювання туризму, відповідно до якої запропоновано логіко-математичні алгоритми визначення ставок оподаткування туристичних підприємств за різними критеріями ефективності. Створено методіку оцінки інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних територій та базові принципи формування в Україні мережі спеціальних економічних зон туристично-рекреаційного типу. Визначено рекомендації, спрямовані на забезпечення адаптації менеджменту туристичних підприємств до дії факторів державного регулюючого впливу.

Ключові слова: механізм державного регулювання туризму, туристична політика, макроекономічні регулятори, регіональна політика, інвестиційна привабливість, податкова політика, туристичне районування.

АННОТАЦИЯ

Хлопьяк С.В. Государственное регулирование туризма в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, 2015.

Диссертация посвящена решению теоретических, методологических и организационных вопросов построения комплексного механизма государственного регулирования туризма в Украине.

В работе теоретически определены понятие и структура механизма государственного регулирования туризма, систематизированы внешние и внутренние факторы его формирования и реализации. Определены возможности и перспективы имплементации мирового опыта построения национальных моделей регулирования туристской деятельности в практику отечественного государственного администрирования.

Проанализирована эффективность использования непрямых макроэкономических регуляторов деятельности туристических предприятий. Констатирована важная роль взвешенной региональной туристической политики в условиях наличия значительных территориальных диспропорций в показателях развития туризма в регионах. Предложено введение в практику экономических исследований коэффициента туристической неоднородности территории страны.

Разработана принципиальная схема формирования функционального аппарата механизма государственного регулирования туризма, в

соответствии с которой предложены логико-математические алгоритмы определения ставок налогообложения туристических предприятий по различным критериям эффективности.

Сформирована комплексная система показателей оценки инвестиционной привлекательности туристско-рекреационных территорий, на основе которой создана схема нового туристско-рекреационного районирования территории Украины, определены приоритетные направления инвестирования и потенциальная потребность регионов в инвестиционных ресурсах для развития туризма, разработаны предложения по созданию в Украине свободных экономических зон и территорий приоритетного развития туристско-рекреационного типа.

Обоснованы рекомендации по обеспечению стабильного функционирования хозяйствующих в отрасли субъектов в условиях изменчивых параметров внешней среды. Разработана векторная модель оценки благоприятности государственного регулирующего воздействия на деятельность туристического предприятия.

Ключевые слова: механизм государственного регулирования туризма, туристическая политика, макроэкономические регуляторы, региональная политика, инвестиционная привлекательность, налоговая политика, туристическое районирование.

ANNOTATION

Khlopiak S. State regulation of tourism in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a scientific degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.) in Economics in speciality 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Kiev National University of Trade and Economics, Kiev, 2015.

The thesis proved theoretical, methodological and organizational framework for the construction of the state regulation mechanism of tourism in Ukraine. Were summarizes the scientific approaches to the definition of its concepts and structure, systematically external and internal factors of formation and implementation of the levers state influence on the development of the tourism industry.

The were analyzed the main directions of the state tourism policy in Ukraine. Were developed creation scheme of a functional unit of the state regulation mechanism in tourism, according to which the proposed logical-mathematical algorithms for determining the tax rates of tourism enterprises in various performance criteria. A technique for assessing the investment attractiveness of tourist and recreational areas, and the basic principles of the Ukrainian network of special economic zones for tourism and recreation. Identify recommendations aimed at ensuring the management of tourism enterprises to adapt to the effects of state regulatory impact factors.

Keywords: state regulation mechanism of tourism, travel policies, macroeconomic regulators, regional policies, investment attraction, tax policy, tourism zoning.

Хлоп'як Сергій Васильович

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,93. Тираж 100 пр. Зам.718.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156